

MUZEJNÍ ČTVRTLETNÍK

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 1 / 2022, ročník XIX.

750 let Turnova

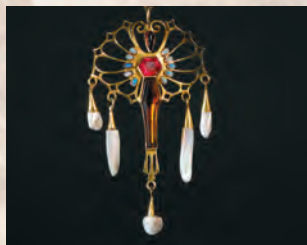
Co chystá muzeum k oslavám 750. výročí města Turnova, se dozvíte na s. 1 a 2.

Z dějin tur(nov)istiky

Kde nocovali studenti na svých cestách? Dozvíte se na s. 3.

Šperk z dílny A. Karče

Cesta výjimečného secesního šperku zpět do Turnova. Dozvíte se více na s. 6.

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i fotovzpomínky najdete na s. 8.

Letos slavíme! Proč?

Město Turnov a řada dalších organizací připravují na letošní rok nejrůznější akce. Muzeum Českého ráje není výjimkou. Téměř celý rok se zde budou střídát výstavy s doprovodnými programy, jejichž přímým či nepřímým jmenovatelem bude jedno – Turnov, resp. 750. výročí od první doložené zmínky o něm. Tři čtvrtě tisíciletí skutečně není zanedbatelné výročí a zdaleka ne každý, zvláště v naší oblasti, se takto časným zařazením se do psaných dějin může pochlubit.

Navzdory zlomkovitě dochovaným písemným pramenům se nám v první polovině 70. let 13. století objevuje velmož

20. dubna 1273. Ve všech případech vystupuje Jaroslav z Turnova jako svědek na listinách Přemysla Otakara II., přičemž žádná z listin se bohužel ani vzdáleně netýká města Turnova. „Města Turnova“ se však netýká ani samostatný predikát, jak bývá často mylně vykládáno. Predikát/přídomek nás uvozuje pouze k sídlu, navíc neznámého typu (dvorec, tvrz?), které pan Jaroslav v této době užíval (později se vrátil na rodný Lemberk) a které se nacházelo někde zde – nejspíš v blízkosti někdejšího dominikánského kláštera, v prostoru nynějšího Mariánského hřbitova.

Totíž Turnov má pro nás takový „neduh“,

k městu Turnovu, je až z roku 1335 a i ta je pozdějším falzem, byť vcelku důvěryhodným. Odhalování doby konstituování Turnova jako města se tak neodvíjí od prvních zmínek v pramenech (blíže o těchto jevech bude pojednáno v připravované kolektivní monografii o Turnovu, která bude pokřtěna v rámci oslav).

To, že se v roce 1272 nepíše přímo o městě, neubírá výročí na významnosti. Nemění to nic na tom, že lokalita Turnov je historicky známá 750 let (archeologicky samozřejmě nepoměrně déle).

Jiří Zoul Sajbt

Jaroslav, prostřední syn Havla z Lemberka a svaté Zdislavy, s predikátem „z Turnova“. A to hned třikrát za sebou v krátkém sledu. Prvně je tomu 1. května 1272, následně 14. července téhož roku a naposledy

že dlouho není ve středověkých pramenech jmenován jeho právní statut, ať už ves (villa), která by byla nejspíše trhová (villa forensis), nebo městečko (oppidum) či město (civitas). První zpráva, kterou lze vztáhnout

Výstavní sál muzea 2022

Muzeum Českého ráje v Turnově si k výročí první písemné zmínky o městě (dalo za cíl ukázat město hned z několika úhlů pohledu na více než deseti výstavách – stálých i proměnných. Jejich spojovacím prvkem by měl být především kámen, a to jak stavební, tak samozřejmě i ten drahý, kterým se město prezentuje již dlouhá staletí (ať už hovoříme o kozákovských kamenech, typických granátech, nebo řadě brusíren, kde se zpracovával kámen syntetický). Muzeum představí ve výstavním sálu hned pět výstav. Už na 10. února se chystá otevření dvou projektů. Prvním je výstava nesoucí název „Turnov – město drahých kamenů“ s podtitulem tradice trvající již 7 000 let. Kurátoři muzea na ní chtějí seznámit návštěvníky s historií Turnova od nejstarších sídelních nálezů až po současnost. Budou zde představeny zásadní okamžiky v životě města a jeho obyvatel, který byl a je řadu století spojen s kamenem

Pokračování na s. 2

Výstavní sál muzea 2022

Pokračování ze s. 1

Pohled na severní stranu náměstí v roce 1925.

při výstavbě či jeho práci s ním. V druhé části výstavního sálu poběží od 10. února do 29. května výstava s názvem „Náměstí, kterým šly dějiny“. Na ní bude návštěvníkům představen příběh turnovského náměstí ve fotografii. Přes náměstí coby pomyslný střed kráčely dějiny města. Náměstí, které výstava přiblíží především fotografií, se stalo přímým svědkem různých historických epoch českých zemí – zažilo několikrát stavební přeměny, mobilizace a okupace, oslavy, veselí i neveselé střídání režimů. Chvilí se na náměstí zastavit a nechat si převyprávět jeho příběh, může sloužit jakožto hezké připomenutí výročí města.

V červnu vystřídají výstavu o náměstí nejlepší maturitní a závěrečné práce za posledních 10 let od studentů SUPŠ a VOŠ v Turnově z oddělení zlatnictví, broušení drahých kamenů, odlévání a rytí kovů, uměleckého zámečnictví a kovářství a VOŠ pro restaurování kovů. Přípravovaná výstava pojmenovaná „Prsten, brož a bikiny“ oživí tradici pravidelných prezentací maturitních prací studentů turnovské šperkařské školy v Muzeu Českého ráje a předchází plánované výstavě ke 140. výročí založení školy v roce 2024.

Od září bude ve výstavním sálu k vidění výstava nesoucí název „Kamenná paměť města“, která má za úkol ukázat a v některých případech možná i přímo připomenout památkově chráněné objekty na území města. Bohatství turnovského památkového fondu není rozhodně zanedbatelné – čítá více než 50 položek – a při tom mnohdy okolo nich chodíme (i několikrát denně), aniž bychom si jejich unikátnost uvědomovali. Tyto pamětihodnosti tak budou před-

staveny jak skrze osobité příběhy, které se k některým váží, tak prostřednictvím současných i historických fotografie z archivu muzea a výtvarných děl z muzejní sbírky výtvarného umění. Na tento projekt naváže od listopadu výstava o architektovi Vladimíru Krýšovi (1897–1951), která připomene 125. výročí narození této významné turnovské osobnosti. Vladimír Krýš zanechal výraznou stopu na zástavbě jak v samotném městě Turnově, tak i v jeho širším okolí. S jeho jménem se pojí výstavba rodinných a bytových domů i sakrálních staveb, které vznikají především od konce 20. let až do počátku 40. let 20. století. Mezi jeho nejvýznamnější turnovské stavby patří mj. Loumova vila v ulici Zelená cesta, Žákova vila v Bezručově ulici, jeho vlastní vila v Nádražní ulici, Husův sbor a hřbitovní kaple u Mariánského kostela.

Turnovské muzeum připravuje k výstavám i bohatý doprovodný program, tak neváhejte i v novém roce 2022 zavítat do turnovského muzea, budeme se na Vás těšit.

Antonín Mojsl

Hřbitovní kaple při kostele Narození Panny Marie ve 30. letech minulého století.

Historie Turnova I.

Nejstarší historie Turnova

Turnov leží v oblasti, která je soustavně využívána již od starého pravěku, tedy nejméně po dobu 25 tisíc let. Důvodem intenzivního využívání krajiny byla bezesporu strategická poloha v bezprostřední blízkosti řeky Jizery a také příznivé klimatické podmínky. Počátky lidské aktivity v Turnově a jeho nejbližším okolí sahají až do závěru starší doby kamenné – do mladšího až pozdního paleolitu (cca 25 000–10 000 let př. n. l.), jak to dokládají nalezené štipané kamenné nástroje z místních surovin z polohy Vápeník v Daliměřicích, ale také v Přepelích na pravém břehu a Maškových zahradách na levém břehu Jizery. Šlo o lovecké a také rybářské stanice pravěkých lovců, o čemž svědčí i nálezy kosterních pozůstatků soudobé lovené fauny (los, mamut, nosorožec, ryby). Ke skutečné kolonizaci krajiny po rozptýlených a zejména mobilních stanicích lovců starší doby kamenné dochází v době před cca devíti tisíci lety ve střední době kamenné – mezolitu (9 500–5 500 př. n. l.). V důsledku tání ledu zmrzlé půdy se v krajině vytvářejí mělká jezera a jedno dosáhlo až na území pozdějšího města Turnova. Jde o jezero Pelešanské, které přitáhlo do svého blízkého okolí lovce a rybáře. Ti se také poprvé zabydleli v převisech pod pískovcovými skalami Českého ráje, ale využili také nechráněné přesto strategicky umístěné polohy. Důvěrně poznali krajinu a zvláště její surovinové zdroje. V závěru své epochy se zaměřili na prospektorskou a těžařskou činnost, a to jak v okolí Kozákova (jaspisy, acháty atd.), tak zejména v kontaktním dvoře tanvaldského granitu, kde těžili metabazity coby surovinu na výrobu kamenných seker. K obrovskému rozvoji dálkového obchodu s broušenými nástroji z této suroviny došlo v následující mladší době kamenné (5 500–4 200 př. n. l.), kdy Turnovsko fungovalo jako jedna obrovská „továrna“ na sekerky, kterými byla zásobována celá soudobá Evropa. Dílny na výrobu těchto seker byly objeveny i na území Turnova v Nudvojovicích, Maškových zahradách, ale také v nedalekých Ohrazenicích, Mašově či Příšovicích.

Dům, ml. d. bronzová, Maškovy zahrady Turnov.

Pokračování na s. 4

Z dějin tur(nov)istiky – Studentské noclehárny

Členové Klubu českých turistů si byli vědomi, že pro turistiku si musí vychovávat vlastní mládež, a tak přicházeli s výhodami, kterými chtěli nemajetné studenty na cestách podporovat. Rozběhli tak projekt zaměřující se na zřizování studentských nocleháren, které měly poskytovat mladším cestovatelům prostý nocleh a slušnou snídani s večeří, pokud možno zadarmo či co nejlaciněji. Místní odbory KČT měly dopředu smluvit s lokálními hostinskými levnou cenu za ubytování a stravu. Na studentech bylo, aby si vyzvedli u pověřeného člena odboru poukázku, díky které jim hostinský služby zajistil. Jednotlivým noclehárnám pak zaplatil odbor za nasbírané poukázky většinou na konci letní sezóny.

V Turnově nabízel zprvu studentům ubytování zdarma hotel Patočka na náměstí (čp. 3), bylo to tedy bez nároků na bezplatné stravování. V roce 1893 zřídil turnovský odbor KČT studentskou noclehárnu v hotelu Slávie v Hluboké ulici, ve kterém byl odbor nedávno založen. Studentské noclehárny byly později umístěny na náměstí do školy (čp. 5) a hostince U Českého granátu (čp. 2). Noclehárnu ve školní budově zřídil na své náklady sám odbor, umístěno sem bylo patnáct lůžek, které mohli studenti zdarma využívat. Návštěvnost nocleháren nebyla nikterak závažná, ve škole se v roce 1897 ubytovalo 78 návštěvníků, v hostinci pak pouze hosti čtyři. I proto byla v dalších letech využívána již pouze ta ve škole. S počátkem nového století začala návštěvnost noclehárny stoupat a do školy tak bylo přidáno dalších deset lůžek. V roce 1900 přivítala školní noclehárna již 422 studentů a evidovala celkem 688 noclehů. Na čas se dokonce stala nejnavštěvovanějším zařízením tohoto typu v Čechách, a tak její kapacita byla rozšířena na padesát lůžek.

V roce 1902 našla studentská noclehárna nové útočiště, byla přemístěna do menšího sálu turnovské sokolovny. Studenti mohli využívat jejích služeb zpravidla od července do září. Ubytovaly se zde i školní výpravy cestující v rámci výuky s učiteli, tedy mimo tyto měsíce. O sedmé hodině večer si mohli studenti přímo v sokolovně vyzvednout lístek u dozorce Karla Resla, učitele odborné školy, a pokud ho ukázali v dopředu sjednaném hostinci, dostali bezplatnou večeři. V roce 1902 mohli například chodit do hostince U Českého granátu vedle radnice, v prvním roce fungování zde pro ně připravili 143 teplých večeří. Turnovská noclehárna se dočkala toho, že byla dávana ostatním odborům za vzor. Oceňovala se její vybavenost třemi umyvadly, toaletními potřebami, mapami a průvodci, a taktéž přítomnost restaurace přímo v sokolovně, která tedy zprvu nebyla zdarma, ale studenti zde dostávali speci-

Noclehárna v sokolovně

ální slevy. Později odbor turistů domluvil, že bezplatné večeře budou vydávány právě tady. K dispozici byl nocležníkům tělocvičný sál sokolovny.

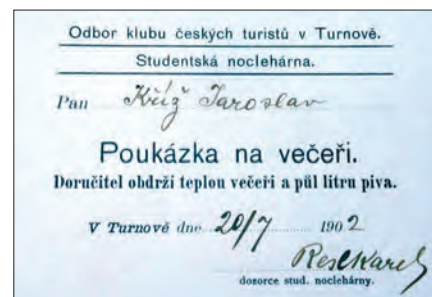
V desátých letech 20. století se služby studentských nocleháren precizovaly. KČT sestavil před začátkem turistické sezóny seznamy dostupných nocleháren a rozeslal je do škol. Seznamy obsahovaly průkazy, které si měli studenti nechat potvrdit razítkem školy, na které byli zapsáni. Jedině s potvrzeným průkazem mohli žáci čerpat výhody nocleháren. Bylo přísně zakázáno ho půjčovat jinému studujícímu a už vůbec nestudujícímu. Rozšířil se totiž nešvar, že levnějších služeb nocleháren chtěli využívat učitelé či samotní členové klubu. Každý nocležník bez rozdílu měl nově přispět dvaceti haléři na chod noclehárny, většinou je odevzdával dozorce. Dozorce taktéž schraňoval výkazy návštěvníků, které se měly vyplnit nejlépe hned při zápisu na ubytování. Vedle jména měli studenti udat místo a název domovské školy, ročník studia, cíl cest a počet plánovaných noclehů.

V roce 1911 byla v Turnově v budově dívčí školy ve Skálově sirotčinci (čp. 466) zřízena noclehárna vyhrazená pouze pro cestující studentky. Vycházela z projektu KČT, který měl vést k výraznějšímu zapojení studentek do turistiky. Jeho snaha se však zprvu nesesetkala s úspěchem, návštěva dívčích nocleháren byla v prvních letech fungování slabá po celých Čechách. V Turnově se ubytovalo v prvním roce pouze pět studentek, patrně i proto, že při hromadných výletech byly dívky ubytovávány společně s chlapci v sokolovně. Noclehárna v sokolovně byla

do první světové války každou turistickou sezónu hojně využívána, její návštěvnost kolísala mezi čtyřmi až sedmi stovkami nocležníků. Rekordním se stal rok 1912, kdy si sem cestu našlo 999 hostů.

Za první světové války odbor KČT v Turnově svou činnost nepřerušil, chod studentských nocleháren byl však citelně zasažen. Od vyhlášení mobilizace byly využívány minimálně, v roce 1915 přespalo v prostorách sokolovny jen 49 žáků. Komplikace přišly v roce 1917, kdy byla sokolovna zabrána pro vojenské účely a turisté tak přišli o své spolkové místnosti. Studentská noclehárna musela být na čas přestěhována, a to provizorně do hotelu U Českého granátu. Po válce byla noclehárna v sokolovně obnovena, vydržela zde do roku 1924.

Antonín Mojsl

Příště se můžete těšit na článek o hostinci U Českého granátu (v domě čp. 2 vedle radnice), který turnovský odbor KČT označil v roce 1892 za první turistickou stanici ve městě.

Putování za minerály V – přednáškový cyklus

Od poloviny ledna probíhá již pátý ročník cyklu geologicko-cestopisných přednášek s názvem Putování za minerály. Přednášky se budou řídit podobným modelem jako v předchozích letech. Základním „kamenem“ všech povídaní je cestování a geologie, tzn. návštěva mineralogických (paleontologických) lokalit, sběr a nákup minerálů, geologický výzkum, těžba nerostných surovin nebo jen poznávání hor a místní geologie. To samozřejmě neznamená, že jsou přednášky určené jen odborníkům a milovníkům neživé přírody. Určitě si v nich najde své i milovník cestování, protože na mnoha fotografiích bude prezentována jak nádherná krajina, fauna a flóra, tak i kultura a především zážitky samotných cestovatelů. Cílem přednášek je co nejširší a nejpestřejší náplň, takže i letos během cest po celém světě navštívíme horské systémy, podíváme se na zajímavá naleziště minerálů a fosilií, ale především poznáme nová místa naší planety. Cyklus geologicko-cestopisných přednášek připravil geolog-mineralog Jan Bubal.

Kamenářský dům / vždy od 17.00 hod.
Vstupné: 40 Kč

12. 1. Drsná krása Alp

Jan Bubal, Muzeum Českého ráje v Turnově
Během posledních tří let navštívil geolog Jan Bubal rakouské, francouzské i švýcarské Alpy. Zdolával ledovce, tři i čtyřtisícové vrcholy, ale také dobýval drahé kameny z nitra těchto velehor. Samozřejmě hory jsou krásné, ale také nebezpečné, a všechny tři výpravy byly plné dobrodružství...

26. 1. Pestrost arménské obsidiánu

Jan Loun, KYOCERA AVX Components Corporation

Tentokrát nás cesta za kameny zavede do malé, ale působivé země na Zakavkazsku. Jak to tak bývá u expedic, jejichž program je šitý horkou jehlou, i tentokrát účastníci expedice navštívili nečekaná, ale o to zajímavější místa. Hlavním motivem přednášky bude sopečná krajina, ve které zjistíme, že obsidián může být mnohem zajímavější, než jsme si dosud mysleli. Tato zemička pod Araratem toho ale nabízí mnohem více...

9. 2. Za kolumbijskými smaragdy

Viktor Tecl, K2 Rocks

Po staletí se hledají a těží nejlepší smaragdy na světě v Kolumbii. Krátkou výpravou na tamní dvě nejznámější lokality (Chivora a Muza) měl Viktor Tecl těsně před vypuknutím covidové pandemie možnost přesvědčit se na vlastní oči o trvajícím zeleném horečku, krásné zemi a lidech mnohem vstřícnějších, než je známo z drogových seriálů.

23. 2. Geolog na Anglické riviéře

Jan Doucek, Geopark Železné hory

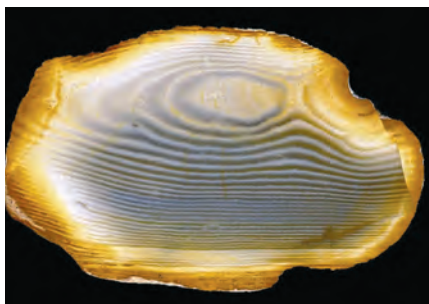
Jižní anglické pobřeží není vyhlášené pouze palmami a plážemi, kde se dá koupat, ale jedná se zároveň o geologický ráj plný zkamenělin. Proto se mu také přezdívá jurské pobřeží. Přednáška provede po vybraných lokalitách tohoto geologického skvostu. Součástí nebudou pouze poutavé fotografie, ale i skutečné autorovy nálezy.

9. 3. Za čerty do Belize

Jaromír Tvrđý, GET s.r.o.

Dojmy ložiskového geologa z práce v exotické turistické destinaci. Povídání bude věnované bohaté historii mayské civilizace i pestré tropické přírodě. A trochu i kamenům, konkrétně valounům zdejšího rohovce (anglicky chert neboli „čert“), které mají po rozříznutí a vyleštění dekorativní kresbu.

23. 3. Výbuch sopky na ostrově La Palma

Jan Bubal, Muzeum Českého ráje v Turnově

Postřehy a zážitky z návštěvy ostrova La Palma, na kterém od září loňského roku probíhala intenzivní sopečná činnost. V sopečném masivu Cumbre Vieja vytéká z několika otvorů kráteru láva, vylétává popel a sopečnou činnost doprovází četná zemětřesení.

Historie Turnova I.

Pokračování ze s. 2

Klimatické optimum způsobilo, že v mladší době kamenné registrujeme husté osídlení Turnovska, které o tři tisíce let později překonalo ještě hustší v mladší a pozdní době bronzové (1 250–500 př. n. l.). Bohužel tento populační boom také následně zapříčinil první archeologicky doložitelnou ekologickou katastrofu v Pojizeří, kdy v důsledku masivního odlesnění zasáhla celou oblast značná eroze a záplavy. Přestože soustavné osídlení máme v Turnově na celé řadě lokalit, například v průmyslové zóně na Vesecku či v Nudvojovicích, nejlépe prozkoumanou, a tedy TOP sídelní aglomerací, jsou bezesporu Maškovy zahrady, které vtipně a příhodně před více než dvaceti lety označil filosof Václav Jenšovský za turnovské „Věstonice“. Na 8 hektarech, které jsme důvěrně archeologicky poznali, jsme objevili pozůstatky vesnic ze všech epoch pravěku i raného středověku. V Maškových zahradách se prostě nepřetržitě sídlilo od mladší doby kamenné až do 13. století, kdy se soudobí budoucí měšťané rozhodli, že si své sídlo přenesou od Jizery do bezpečnější polohy a přesunuli se na pozdější turnovské náměstí.

Jan Prostředník

Nominace řemeslníků

Regionální pracoviště Muzea Českého ráje v Turnově pro Koncepti účinnější péče o tradiční lidovou kulturu odeslalo na konci loňského roku do Strážnice dva návrhy na udělení titulu Nositel tradice lidového řemesla, který uděluje Ministerstvo kultury ČR. Nominaci jsme zpracovali na paní Jiřinu Štrunclovou, která tradiční technologií vyrábí skleněné figurky nad kahanem, a na pana Pavla Šrytra, který se zabývá lidovou výšivkou. Obě nominace budou procházet přísným hodnocením nejprve v Národním ústavu lidové kultury ve Strážnici a v Národní radě pro tradiční lidovou kulturu na Ministerstvu kultury. Moc si přejeme, aby právě tyto dva řemeslníci titul získali, tak držíme oběma palce.

Vladimíra Jakoubčová

Restaurování části významných sbírek – obrazy a historické portréty

Luneta František z Assisi vrací otci svůj oděv a odevzdává se chudobě z dílny Jana Jiřího Hertla, kolem 1720. Stav po restaurování.

V minulém čísle Muzejního čtvrtletníku jsme představili restaurované exponáty ze sbírek muzea, konkrétně betlémy a betlémové figury. Dalším restaurátorským počinem byla práce na šesti lunetách, tedy půlkruhových plátnech, které původně vyplňovaly klenební výseče křížové chodby kolem centrální čtvercové rajske zahrady, v místě nynější haly České pošty na náměstí. Již do poloviny 80. let 20. století Muzeum Českého ráje postupně restaurovalo nejhodnotnější obrazy ze souboru olejomalb vytvořených turnovským malířem Janem Jiřím Hertlem (cca 1670–1740) pro františkánský klášter v Turnově a také je prezentuje ve stálé expozici i formou krátkodobých výstav. Připomeňme alespoň naši výstavu barokního umění v roce 2002 nebo nedávnou konfrontaci obrazu Pokušení sv. Františka s abstraktní tvorbou Pavla Roučky pod názvem Extáze sv. Františka (2018). Právě zrestaurovaná díla rovněž pochází z cyklu Legenda o sv. Františkovi, který Jan Jiří Hertl a jeho dílna (bratr Rudolf a zřejmě také syn Václav Jiří) dodali na přelomu druhé a třetí dekády 18. století k výzdobě zdejšího klášterního ambitu. Jako nejvýznamnější barokní malíř regionu se ve službách mnichovohradištských Valdštejnů podílel Jan Jiří Hertl na výzdobě řady sakrálních interiérů ve středním Pojizeří, a ovlivnil tak spolu s kosmonoskými sochaři Jelínky přijetí barokních výtvarných principů včetně prvků barokního romantismu v regionu a ikonograficky ovlivnil regionální umělce ještě v 19. století. Proto jeho dílu věnujeme zvýšenou pozornost a zachraňujeme to, co díky předchozí „péči“ pouónorového režimu málem přišlo nivenč.

Dosud restaurované lunety, stejně jako tato ještě terpentýnem vonící plátna, doplnila muzejní sbírky o další významné epizody z Františkova života, mj. výjev, v němž František vrací svému vyčítajícímu otci svůj oděv. Nyní budou restaurátorce akademické malířce Pavle Vosátkové předány k obnově další lunety, opět šest kusů, které budou restaurovány a odevzdány Muzeu Českého ráje do dubna tohoto roku. V následujícím období se připravuje prezentace všech částí restaurovaných sbírek, kde bude moci návštěvník docenit umění starých umělců i vysokou úroveň současných restaurátorů, která je v řadě případů skutečně obdivuhodná.

Portrét Heleny Werichové, 1829. Stav před a po restaurování.

K restaurování byly vybrány obrazy s ohledem na jejich vypovídací, dokumentární hodnotu, a tím i jejich využitelnost v připravovaných nových expozicích, které budou opět primárně orientovány na drahé kameny a šperkařství. Mezi nimi jsou mj. portréty turnovských obchodníků drago-kamy Antonína Bursy a Vincence Vericha a s ním i jeho manželky Heleny Verichové ozdobené výraznou granátovou šňůrou. Podobně i komorní portrét Aloisie Suché od turnovského malíře Weimanna z Wei-henfeldu je hezkou ukázkou biedermeierovské módy a granátových šperků. S těmito měšťanskými podobiznami z 19. století byl k restaurování vybrán i portrét Marie Markéty z Valdštejna, zřejmě dílo turnovského Jana Jiřího Hertla z přelomu 20. a 30. let 18. století. Kněžna Valdštejnová se zasloužila o vznik nebo obnovu řady sakrálních staveb, kostelů a kaplí na hruboskalském a mnichovohradištském panství a vznik takových barokních skvostů jako kaple sv. Anny v Mnichově Hradišti nebo sochami zdobený most na Valdštejně. Proto se i její tvář objeví v nové stálé instalaci baroka v Pojizeří.

Miroslav Cogan

Proces restaurování sbírek je realizován díky projektu „Restaurování historických artefaktů kulturního dědictví Muzea Českého ráje v Turnově, digitalizace a posílení ochrany“, id. č.: CZ.06.3.33/0.0/0.0/17099/0007487, spolufinancovaného z Integrovaného regionálního operačního programu MUZEA II, výzva č. 76.

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Osobní ohlédnutí ředitele za rokem 2021

Prvním lednem roku 2021 se mi změnil život...

Mám za sebou první rok ve funkci ředitele Muzea Českého ráje v Turnově. Ufffff! Tímto konstatováním by se nechalo skončit. Ale to by bylo přece jenom trochu málo. Rok 2021 pro mě osobně nebyl jednoduchý, protože ač jsem 22 let působil na pozici zástupce emeritní paní ředitelky (dále jenom Vladky), stal jsem se najednou „tím prvním“, který musí rozhodnout a vyřešit, uklidnit a motivovat ... a vůbec. Začal jsem „šéfovat“ svým kamarádům a zároveň mě trochu frustrovalo logické srovnávání s tím, co bylo. Vladka s rutinou schopného kapitána manévrovala tou naší muzejní lodí po dlouhých třicet let a já jsem o sobě pochopitelně pochyboval, zda to budu zvládat. Navíc jsem začal ředitelovat muzeum bez návštěvníků v době tvrdého lockdownu. Rušili jsme jednu akci za druhou a přede mnou stálo rozhodnutí, zda posuneme i celosezónní výstavní projekt, kterým jsem chtěl veřejnosti představit jednu ze změn, totiž pořádání tematických výstav trvajících nejméně 6 měsíců v hlavní návštěvní sezóně. Nakonec jsem se rozhodl dodržet plánovaný termín a otevřít výstavu alespoň virtuálně. Projekt „Na poslední cestě“ byl instalován ve všech našich výstavních prostorech: ve výstavním sále, Kamenář-

ském domě a nakrátko s exkluzivní výstavou „Klenoty na věčnost“ také v Klenotnici. V březnu jsme nabídli návštěvníkům alespoň virtuální komentovanou prohlídku a v květnu jsme konečně muzeum otevřeli i návštěvníkům skutečným. Přes covidové peripetie tak máme za sebou velmi úspěšnou návštěvní sezónu. Dokonce v prázdninových měsících jsme měli vůbec nejvyšší návštěvnost v novodobé historii turnovského muzea – bez 34 celých 19 tisíc. Návštěvníky k nám přilákaly nejenom naše osvědčené letní akce „Den s mineralogem“ a „Lezecké čtvrtky“, ale také řemeslné trhy, tvůrčí dílny a animace, které provázely jednotlivé výstavy projektu „Na poslední cestě“.

Na podzim se epidemická situace opět zhoršila, ale naštěstí již nikoho nenapadlo označit muzea a galerie za rizikové „provozy“. Krásné podzimní a zimní výstavy po drsné realitě „Poslední cesty“ přitáhly nejenom umělecky nalaďené návštěvníky, ale také děti. Výstava Svět kostiček tak potěšila nejenom dětské návštěvníky, ale i jejich rodiče. Do konce roku si ji prohlédla více než tisícovka platících návštěvníků.

Pokud bych měl bilancovat, co mi ten první rok ve funkci vzal či naopak dal, tak bych to rozdělil na následující negativa a pozitiva:

Vzal mi, doufám, že dočasně, můj milovaný obor archeologii. Na dva roky jsem si jej zakázal. Prostě a jednoduše neumím dělat věci napůl, proto se učím ředitelovat na plný úvazek. Vzal mi hodně času, který bych jinak věnoval své rodině i pochopitelně zálibám, kupříkladu plavání či cyklistice. Stále v Jičíně vedu oddíl sportovního plavání, který sice se skřípěním zubů a dojezdy na poslední chvíli zvládám.

Mezi pozitiva však patří nové výzvy, kterým čelím a čelit chci i do budoucna. Velkou výzvou pro mě byla aktivita v online virtuálním prostoru, kterému jsem se před prvním lednem roku 2021 úspěšně vyhybal. Propagace a prezentace naší práce ve virtuálním prostoru prostě výzva je! Další výzvou je dokončení komplexní rekonstrukce domu čp. 72 v rámci našeho muzejního areálu ve Skálově ulici, která by mohla skončit na konci roku 2023. Ale také je to příprava projektu nových expozic v hlavní budově muzea či dotvoření exteriéru prostoru mezi Kamenářským domem a objektem horolezecké expozice.

Prostě se snažím, aby to naše turnovské muzeum bylo krásné a ještě krásnější! A nejenom proto, že má v roce 2022 Turnov své velké výročí...

Jan Prostředník

Příběh jednoho šperku...

Muzeu Českého ráje v Turnově se podařila výjimečná akvizice více než 100 let starého secesního závěsu s opály, perlami a syntetickými drahokamy. Bezmála před dvěma lety se na kurátora sbírky šperku turnovského muzea Miroslava Cogana obrátila paní Helena Frost, žijící v Kalifornii, s prosbou o určení šperku, zlatého závěsu s drahokamy, který kdysi dostala od svého strýce, bohatého pražského kožišníka. Po sňatku s americkým tenistou (později politologem) Johnem W. Frostem jej v roce 1957 odvezla s sebou do Spojených států. Věřivě prolamovaný secesní závěs s opály, perlami a syntetickými drahokamy (kolem

roku 1900 byly ve šperku atraktivní novinkou) má charakteristické rysy produkce turnovské šperkařské školy. Po nahlédnutí do sbírky předlohových návrhů profesora Antonína Karče byl skutečně návrh závěsu nalezen na listu datovaném 12. 5. 1909.

To, že byl závěs ve šperkařské škole i zhotoven, stvrzuje punc s písmeny TS, který po našem dotazu, majitelka na uzávěru řetízku nalezla a dokládá to nakonec i zlatená viněta C. k. Odborná škola zlatnická v Turnově na polstrování originálního pouzdra, v němž byl závěs po celou dobu uchováván. Bylo proto naším eminentním zájmem dostat šperk zpět do Turnova

a stejně uvažovala i paní Frost. Akceptovali jsme proto navrženou cenu 2000 dolarů, plus náklady na poštovné. Cena v souhrnu nepřekračuje ceny autorských a sběrateli vyhledávaných secesních šperků na našem trhu. Šperk je pro turnovské muzeum výtvarně i řemeslně hodnotný a autorský i časově přesně určený závěs zásadním přírůstkem. To vedlo k myšlence připomenout význam Antonína Karče (1879-1952) nejen pro turnovskou školu, ale i české zlatnictví tím, že v tomto roce bude k sedmdesátému výročí úmrtí A. Karče rozšířena instalace v muzejní Klenotnici o další prokázané realizace Karčových návrhů.

Miroslav Cogan

DRINGS
PORADENSTVÍ • SOFTWARE • HARDWARE
 Dodavatel hardwaru a služeb v oblasti IT pro regionální obchodní partnery včetně Muzea Českého ráje v Turnově.
DRINGS, spol. s r. o., Turnov
www.drings.cz

Aleš Bartoš
 tel. 603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
 zakázková výroba šperků
 Antonína Dvořáka 321 Turnov

Stalo se před sto lety (leden – březen 1922)

Od 1. ledna 1922 došlo ke zvýšení sazeb za telefonní hovory. Meziměstské hovorné činilo do vzdálenosti 25 kilometrů tři koruny, do 50 km to byly čtyři koruny (...) do 500 km byla částka stanovená na 10 K. Nad 500 km zaplatil hovoruchtivý občan 12 K. * Prvního ledna zahájil místní lyžařský odbor své kurzy na Kopanině. Trénoval se tehdy skok na lyžích – na dva metry vysokém můstku skákali ti nejzkušenější až osmnáct metrů.

Závody ve skoku na lyžích na Kopanině (poč. 20. let 20. století).

* Ministr zásobování před sto lety prohlásil, že se chystají opatření na zlevnění brambor, mléka a ostatních potřeb. Chystalo se také snížení cen u cukru, látek, mléka, masa a obuvi. Hostinští v Plzni se dokonce usnesli, že sníží dobrovolně cenu piva o dvacet haléřů na litr. První republika se oklepávala z těžké poválečné situace. * Redakce místních novin si stýskala na nešťastný vzhled Nádražního předměstí (dnes Nádražní ulice). Každý nově příchozí z vlakového nádraží, každý turista a výletník, se musel pozastavit nad blátivou cestou, která tu byla místo chodníku, vedoucí až k viaduktu směrem do města. Problém nebyl zcela na bedrech představitelů města, ale hlavně na obci Modřišice, na jejímž katastru vlakové nádraží stálo. Turnov nechťel investovat do cizího a Modřišice zase na takovou nákladnou úpravu cesty neměly dostatečné finanční prostředky. Řešením by bylo připojit Nádražní předměstí k Turnovu, podobně jako autor článku (což se také následujícího roku stalo). * Výrazným počinem nového roku byly práce spojené s přepracováním starého regulačního plánu města z roku 1901. Nově byly zaměřeny bloky domů v ulici Kozákovské (dnes 28. října), Husově třídě, podél Stebenky, v okolí Maškových zahrad, u vlakové zastávky na Jičín, dále na Výšince a stavební parcely pod Skalicí a v Nudovickém předměstí – oblast od cihelny (dnes cca Městská teplárenská) k vlakovému nádraží. * Na schůzi turnovského zastupitelstva 10. února 1922 bylo oznámeno, že odvolání pana Halbicha z důvodu zrušení (resp. neprodloužení) kinematografické licence bylo zemskou politickou správou zamítnuto a na její příkaz měl být biograf,

kteřý provozoval v Hluboké ulici v čp. 143 a na Střelnici, okamžitě uzavřen. Jednalo se o odvolání k výnosu městské rady, kterým byl Halbichův biograf zrušen již dříve. Vše nasvědčuje tomu, že se město tímto způsobem zbavovalo konkurence, neboť samo provozovalo svůj vlastní biograf, k nelibosti místních ochotníků, od roku 1921 ve zdejších divadle (až do roku 1930). * Před sto lety byla turnovská kasárna ministrem národní obrany přejmenována (či oficiálně pojmenována) na „Pojizerská kasárna“ (dnes Obchodní akademie a Hotelová škola) a „Štefánikova kasárna“ (Základní škola v Žižkově ulici). * Lyžařský odbor turnovského sportovního klubu se rozhodl na Kopanině vybudovat „Pojizerskou chatu“, která by do budoucna sloužila, na jazykovém pomezí „účelům národním, sportovním a turistickým“. * Před sto lety, 12. února byl do úřadu uveden nový papež Pius XI., který je širokou veřejností považován za největšího papeže 20. století. Papež meziválečného období, který odsoudil Mnichovskou dohodu, bojoval proti antisemitismu a varoval před nacismem a upozorňoval na omyly komunismu. * Rudolf Helikar, dlouholetý nájemce hostince na Valdštejně, opustil svou živnost a na jeho místo nastoupil 15. dubna František Čihulka z Vyskře. Odborník, který působil delší dobu jako kuchař v předních pražských restauracích. * 10. března předvedl místní ochotnický spolek novou hru turnovské rodačky Abigail Horákové „Malá diva“, která měla již ve smíchovském divadle značný úspěch a byla několikrát reprízována. * Starosta města MUDr. Honsů dostával před sto lety tzv. reprezentační plat 2 400 K. Místní odbor Klubu československých turistů uspořádal v neděli 25. března 1922 přednášku na téma 1 000 km saněmi s Eskymáky. Autor přednášky, turnovský rodák Jiří Jaeger (Jäger), strávil téměř šest let v nejsevernější části Severní Ameriky, účastnil se lovů polárních zvířat a byl v přímém kontaktu s domorodci. Nepřilíší hojně navštěvené vyprávění se konalo v sokolovně a cestovatel doplnil přednášku řadou vlastních diapozi-
tív.

Abstinentism. Těchto dnů vytvořil se v Praze spolek proti absolutnímu abstinentismu. (...) Lze uvést, že člověk potřebuje ke svému zdárnému rozvoji i jedů a dráždivel. Ani morčata, na nichž byly konány pokusy živiti je samými bílkovinami a jinými látkami, naprosto výživnými nevydržela toho a posla. Odmyslete si alkohol z lidské společnosti a odpadnou vám z literatury – jmenuji jen tak namátkou Verlaine, Baudelaire, Edgar Allan Poe a další (...)

Pojizerské listy, 26. březen 1922

David Marek

Kopie císařské koruny

Napoleona Bonaparte

Výtvarník Jiří Urban dokončil po více než roce kopii císařské koruny Napoleona Bonaparte. Cenná kopie putuje do rukou soukromého investora. Originál, který je vystaven v Louvru, nechal Napoleon Bonaparte zhotovit ke své korunovaci v roce 1804 a při samotném obřadu si nejprve na hlavu vsadil zlatý vavřínový věnec, kterým demonstroval svou příslušnost k řadě římských císařů, a poté si nasadil i novou korunu, která je volnou nápodobou koruny Karla Velikého, aby byl uveden i do vztahu k historickému sjednotiteli Evropy. Koruna sestává z obroučky, z ní vybíhá osm půloblouků – kamar, které se na vrcholku protínají, a celou korunu završuje křížek. Koruna Karla Velikého byla spolu s dalšími dvaceti, uloženými v pokladnici chrámu Saint Denis, zničena během Velké francouzské revoluce, takže se Napoleonovi zlatníci mohli opřít jen o její popis a grafické vyobrazení. Napoleon pak svou korunu použil i ke své druhé korunovaci po návratu v roce 1815, ale zdá se, že to byl poslední korunovační klenot vyrobený pro francouzského panovníka. Napoleonův nástupce, Ludvík XVIII., zrušil obřad korunovace a další francouzský král Karel X., jenž obřad opět obnovil, se nechal korunovat korunou Ludvíka XV. z roku 1722, která řádění revolucionářů naštěstí přežila. Někdejší císařové rádi zdůrazňovali svou legitimitu a návaznost na římské imperátory použitím antických gem, řezaných v onyxech, sardonixech a chalcedonech, a na čtyři desítky takových rytin zdobí i Napoleonovu korunu. Stejně jako v případě Urbanovy kopie koruny v Cáchách (vystavili jsme ji na konci roku 2019), kterou nechal pro relikviář Karla Velikého zhotovit náš císař Karel IV., také u kopie Napoleonovy koruny se Urban rozhodl pro obtížnější, ale autentičtější cestu, pro rytiny v přírodních kamenech. S nimi se opět mistrně vypořádala Eva Mráková Víšková. Další unikátní zlatnické dílo z rukou Jiřího Urbana si mohou návštěvníci muzea prohlédnout od 13. ledna do 6. února 2022.

Klenotnice muzea / 13. 1. – 6. 2. 2022

Výstavy a akce v lednu, únoru a březnu

VÝSTAVY

reGenerace 5

Klenotnice / do 9. 1. 2022

Svět kostiček®

Výstavní sál / do 22. 1. 2022

Ze svatého kouta – Podmalby

Kamenářský dům / do 30. 1. 2022

Kopie císařské koruny Napoleona Bonaparte

Klenotnice / 13. 1. – 6. 2. 2022

Antonín Karč

Šperky od secese k art deco

Klenotnice / 10. 2. – 10. 4. 2022

Turnov – město drahých kamenů

Tradice trvající již 7000 let

Výstavní sál / 10. 2. – 30. 10. 2022

Náměstí, kterým šly dějiny

Výstavní sál / 10. 2. – 29. 5. 2022

Výtvarný salon dětí a mládeže

Jawor-Turnov 2021

Kamenářský dům / 10. 2. – 27. 3. 2022

AKCE

Putování za minerály V

Geologicko-cestopisné přednášky

Kamenářský dům

12. 1. / 26. 1. / 9. 2. / 23. 2. / 9. 3. / 23. 3.

Ladakh a Zanskar aneb malý Tibet

Cestopisná přednáška Radky Tkáčikové

Horolezecká expozice / 19. 1. od 18:00

Masopust na Dlaskově statku

Dlaskův statek / 12. 2. (13:00–16:00)

Ohlédnutí za minulým čtvrtletím

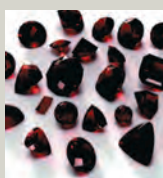

Na podzim loňského roku jsme zahájili celkem tři výstavy. V Kamenářském domě to byla téměř magická výstava Ze svatého kouta – výstava lidových podmalb na skle. Její kurátorkou byla etnografka Vladimíra Jakoubčová (obr. 1). Druhá výstava loňského podzimu s názvem reGenerace představila autorskou tvorbu šperkařů z Turnova a Prahy. Nesla se především v duchu vzpomínky na šperkaře a výtvarníka Petra Dvořáka a jeho tvorbu (obr. 2). Velký úspěch nejen u dětí měla výstava věnovaná stavebnicím Lego, její součástí byla také herna pro děti (obr. 3). Významnou událostí závěru roku byla akvizice secesního šperku, který se vrátil domů až z daleké Ameriky (obr. 4). Příběh tohoto šperku si můžete přečíst na s. 6. Granátové šperky a exponáty mimořádné historické a kulturní hodnoty najdou návštěvníci ve zrekonstruovaném Kabinetu historického granátového šperku, který se veřejnosti otevřel po pěti měsících 15. prosince (obr. 5). A konečně Strom splněných přání pro děti z dětských domovů, kterého jsme i tentokrát mohli být součástí (obr. 6).

Muzeum dále nabízí:

MUZEJNÍ PRODEJNA

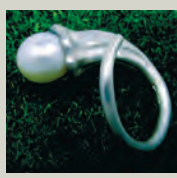
šperky a drahé kameny
sklo, bižuterie
regionální speciality
knihy, mapy
a další dárkové zboží

ZLATNÍCI

V KAMENÁŘI

autorské šperky
zakázková výroba
snubní prsteny
drahokamy
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

Národní kulturní
památky ČR
venkovská usedlost
z časů našich
předků

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054.
Odpovědná redaktorka: Marcela Beranová, DiS. Grafická úprava, sazba: Marcela Beranová. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411.
Uzávěrka tohoto čísla byla 17. prosince 2021. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea, v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.
Na adrese beranova@muzeum-turnov.cz si můžete objednat zaslání čtvrtletníku v elektronické podobě.

OTEVÍRACÍ DOBA MUZEA A KAMENÁŘSKÉHO DOMU: leden – březen úterý až neděle od 9.00 do 16.00 hodin.
DLASKŮV STATEK: leden – březen Dlaskův statek uzavřen; otevřeno pouze 12. února (13:00–16:00) – Masopust na Dlaskově statku.
Změna programu vyhrazena – pro aktuální informace sledujte webové stránky a facebook muzea! Těšíme se na Vaši návštěvu.